

STAREC PAISIOS ATHOSKÝ: VÝZNAČNÝ SOUDOBÝ PŘEDSTAVITEL HESYCHASTICKÉ SPIRITUALITY¹

GORAZD JOSEF VOPATRNÝ
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY
HUSSITE THEOLOGICAL FACULTY OF CHARLES UNIVERSITY
vopatrng@htf.cuni.cz

THE HOLY ELDER PAISIOS THE ATHONITE: AN IMPORTANT CONTEMPORARY REPRESENTATIVE OF HESYCHASTIC SPIRITUALITY

Abstract: In the 20th century there flourished the holy elder Paisios on Holy Mount Athos. He was born in Farasa in Cappadocia in Asia Minor in the territory of present day Turkey. Early he left Farasa with his parents for Greece. He lived on Holy Mount Athos where he became a monk. Already at the age of 15 he reached theosis. Gradually he became a holy elder with many spiritual gifts and a genuine spiritual Father for many people both clergy and laity. He reposed on the Feast of St. s Peter and Paul according to the old calendar. Paisios was canonized by the Patriarchate of Constantinople on the 13th of January 2015.

Keywords: Elder Paisios; Holy Mount Athos; Hesychasm; Eldership; spiritual guidance

THEOLOGICAL REVIEW, Vol. 93, 2022, No. 1, Number of Article 7, p. 93 – 100.

DOI: 10.14712/12117617.93.1.7

V e 20. století byl jedním z nepochybně pravých starců již kanonizovaný Paisios Athoský. Paisios se narodil ve Farase, největší ze šesti řeckých vesnic v Malé Asii, nacházející se asi dvě stě kilometrů na jih od Kaisareje. Ačkoli byly tyto vesnice v Malé Asii hluboce izolované, jejich obyvatelům se podařilo uchovat autentické pravoslaví, národní uvědomění i jejich jazyk. „Varasióti“ byli známí svou udatností. Díky jejich statečnosti zůstaly tyto vesnice svobodnou částí někdejší římské říše v oblasti Kappadokie, nedostupné pro turecké partyzány. Mnozí pronásledovaní Turky zde našli útočiště. Farasioté byli právem označováni za Makabejce.²

V současné době patří tato oblast Turecku, ale asi od roku dva tisíce před Kristem byla Malá Asie součástí řeckého společenství. Křesťanství se zde začalo

¹ V širokém slova smyslu může být hesychasmus interpretován jako metoda k dosažení cíle křesťanského života – theóse.

² Issak – Jeromnich. Život starca Paisija Svätohorského, 1. diel. Bratislava 2013, s. 9. Srovnej také: Jeromonach Christodoulos Svätohorský. Starec Paisij. Prešov 1999. Starec Paisios byl kanonizován konstantinopolským patriarchátem 13. ledna 2015.

šířit již v apoštolské době, což dosvědčují listy apoštola Pavla Efeským a Galatským. Později tu působili velcí církevní otcové Basil Veliký, Řehoř Naziánský, Řehoř z Nyssy a další. Malá Asie byla pro Východořímskou říši zdrojem významné části jejího duchovního i materiálního bohatství. Tyto oblasti byly postupně pro říši ztraceny a nakonec došlo i k něčemu nepředstavitelnému – samotná Konstantinopol – královna měst – byla dobyta osmanskými Turky 29. května 1453³ a poslední římský císař Konstantin XI. (XII.) Palaiologos padl při obraně u jejích bran. Pod tureckou nadvládou bylo křesťanské obyvatelstvo nuceno najít *modus vivendi* v nové obtížné situaci.⁴

Farasa byla oázou křesťanské orthodoxy a právě zde se Paisios 25. července 1924 narodil. Pokřtěn byl starcem Arseniem, který mu při křtu dal své jméno Arsenios. Arsenios byl duchovním otcem, učitelem a lékařem duší i těl křesťanů ve Farase. Ve stejném roce došlo k výměně obyvatel mezi Tureckem a Řeckem.⁵ Arsenios odešel do Řecka společně s rodinou starce a dalšími Farasioty. Krátce pobýli v přístavu Pireaus a potom se přemístili na ostrov Korfu. Zde Arsenios zesnul. Sám předpověděl, že prožije v Řecku čtyřicet dní a zemře na jednom ostrově. Rodina Paisia se usadila v Kónitsi. V patnácti letech se Paisiovi dostalo vidění Pána Ježíše Krista ve slávě.⁶ Záhy pocítil náklonnost k mnišskému životu a po vykonání vojenské služby se vydal na Svatou horu Athos. Kvůli problémům v rodině se vrátil do Kónitsi a pracoval jako tesař. V roce 1953 opět odchází na Athos. Žil v monastýru Esfigmenou a poté v monastýru Filotheou, kde roku 1957 přijal malou schimu⁷ se jménem Paisios. Toužil po poustevnickém životě na Katunakii, ale bylo mu od Bohorodičky zjeveno, aby šel do monastýru Stomio v Kónitsi. Roku 1958 začal tento vyhořelý monastýr obnovovat. V roce 1962 odchází na Svatou horu Sinaj,

³ LILLIE, W. J. Prologue. In: Paisios – Monk of the Holy Mountain. Saint Arsenios of Cappadocia. Souroti, Thessaloniki, Greece, 1989, s. 11. Srovnej: RUNCIMAN, Steven. Pád Cařihradu. Praha: Epoque, 2003. Konstantinopol byla vysvěcena jako nové hlavní město římské říše 11. května 330.

⁴ LILLIE. Op. cit., s. 11.

⁵ Issak. Op. cit., s. 13. Starce Arsenios byl kanonizován konstantinopolským patriarchátem 11. února 1986. „V počtu 1 104 216 orthodoxních křesťanů, kteří přišli do Řecka z Turecka, byli... vedle řecky mluvících obyvatel i křesťané hovořící turecky (tzv. karamanliové), kteří v některých případech neuměli vůbec řecky. Většina osmanských Řeků (přibližně milion do konce roku 1922) uprchla do Řecka v důsledku tureckého teroru ještě před podpisem... lausannské konference.“ HRADEČNÝ, Pavel. In: Dějiny Řecka. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 394.

⁶ Issak. Op. cit., s. 14, 25. Toto vidění Pána Ježíše ve slávě – v nestvořeném světle – znamená, že starce Paisios dosáhl theóse již v patnácti letech. Srovnej: vidění Krista v nestvořeném světle apoštolem Pavlem na cestě do Damašku. (Sk 9, 3 – 6).

⁷ Malá schima je pouze zasnoubením se velkému andělskému obrazu – velké schimě a jako je rozdíl mezi zasnoubami a manželstvím, tak je pochopitelně rozdíl též mezi velkou a malou schimou, která byla zavedena až později. V úzkém slova smyslu je mnichem ten, kdo byl postřižen do velké schimy. Srv. Solověckij patěrik. Sankt Petěrburg 1873 (reprint Kanada 1973), s. 38.

kde žil v poustevně svatých Galaktiona a Epistimie. Na Sinaji měl již v srdci neustálou noetickou modlitbu, která nepřestávala ani ve spánku.⁸ V roce 1964 se vrátil na Athos a roku 1966 přijal velkou schimu od ruského askety otce Tichona, jehož si zvolil za starce. V kalyvě Ypatia na Katunakii se mu dostalo vidění nestvořeného světla.⁹ V roce 1972 navštívil společně s igumenem monastýru Stavronikita Basilem svou rodnou vesnici Farasa. V Konstantinopoli zavítal do chrámu svatě Sofie a také do chrámu Chora, kde obdivoval výjimečné mozaiky.¹⁰

Paisios měl velkou úctu k Izáku Syrskému (7. století) a horlivě studoval jeho mimořádně významnou knihu o duchovním životě Asketické homilie.¹¹ Údajně měl vidění sv. Izáka, jenž bývá někdy neoprávněně označován za nestoriána a ten mu dosvědčil svoji pravověrnost.¹² Doporučoval tuto knihu číst též laikům; měl za to, že má takovou hodnotu jako celá patristická knihovna. Starec byl vtipný a stále radostný. Roku 1979 se usadil v kelii Panaguda, patřící monastýru Kutlumusiou, zasvěcené Narození přesvaté Bohorodičky. Zde ho navštěvovalo mnoho lidí ze všech společenských vrstev i nejrůznějšího věku. Starec je celý den přijímal, hostil a věnoval mnoho času, aby jim pomohl. 28. září 1992 probíhalo v jedné kelii na Kapsale všenoční bdění na památku sv. Izáka Syrského. Bdění se zúčastnilo dvacet pět lidí, ale pouze tři viděli modlícího se starce pozdviženého asi třicet centimetrů nad zemí, jak je celý v nestvořeném božském světle. Náhle světlo zesílilo a oni jím byli oslepeni, takže se již na starce nemohli dívat. Když po chvíli pozdvihli oči, světlo již zmizelo.¹³

V roce 1993 Paisios odešel ze Svaté hory do monastýru sv. Jana Theologa v Souroti u Soluně na bdění na počest Arsenia Kappadockého, jehož svaté ostatky se v monastýru nacházejí. Dostavily se zdravotní problémy a lékaři zjistili pokročilé stadium rakoviny. Starec Paisios zesnul 29. června / 12. července 1994 na svátek

⁸ Isaac. Op. cit., s. 58 – 137. Neustálá noetická modlitba v srdci, která nepřestávala ani ve spánku, byla dokladem, že starec byl na stupni osvícení nús. Srovnej: Píseň Šalamounova 5, 2: „Spávámť, a však srdce mé bdí.“

⁹ Isaac. Op. cit., s. 149 – 161. Boží nestvořená milost se při theósi sjednocuje s člověkem a uschopňuje jeho stvořené oči vidět to, co je obvykle neviditelné: nestvořenou Boží slávu. Člověk vidí Boha v Bohu a naplňují se slova Žalmu 36, 10: „V světle tvém světlo vidíme.“ VOPATRNÝ. G. J. Hesychasmus jako tradiční pravoslavná spiritualita. In: Theologická revue 2017, Vol. 88, No. 4, s. 432.

¹⁰ Isaac. Op. cit., s. 184 – 185.

¹¹ O sv. Izákovi srovnej např. ALFEJEV, Ilarion. Izák Syrský a jeho duchovní odkaz. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010.

¹² Isaac. Op. cit., s. 206. Vladyka Ilarion Alfejev napsal, že většina soudobých syrologů je zajedno v tom, že církev Východu nebyla „nestoriánskou“ v tom smyslu, ve kterém odsoudil nestoriánství III. ekumenický sněm. Každopádně neměla žádné historické spojení s Nestoriem. ALFEJEV, Ilarion. Mir Isaaka Sirina. Moskva 1998, s. 17, pozn. 7.

¹³ Isaac. Op. cit., s. 207, 229 – 236, 256 – 257.

svatých apoštolů Petra a Pavla. Byl pochován v tichosti za chrámem sv. Arsenia v monastýru Souroti. Po jeho zesnutí se událo mnoho zázraků.¹⁴

Jeden z jeho duchovních synů napsal pod pseudonymem Dionysios Farasiotis překrásnou knihu *Guruové, mladý muž a starce Paisios*, která vyšla v roce 2009 ve Spojených státech v anglickém překladu. Tato kniha je pravou pokladnicí vzhledů do autentického duchovního života a obsahuje mimořádně cenné svědectví o formě duchovního vedení, aplikovaného starcem Paisiem v tomto konkrétním případě, o jeho bezpodmínečné nesobecké lásce a respektu ke svobodné vůli duchovního syna.¹⁵ Autor též popisuje událost, kdy se mu prostřednictvím starce Paisia dostalo vidění nestvořeného světla: „Aniž by řekl slovo, starce klidně pozdvihl ruku a položil mi ji na hlavu. Náhle byl celý dvůr zaplaven světlem, které prýštilo ze starce a mohlo být viděno ze všech stran. Bylo stejně silné jako záblesk blesku, ale bylo nepřetržitě, nejevilo žádný příznak, že zmizí. Ač bylo intenzivní, nezraňovalo mé oči. Naopak, nemohl jsem se nasytit patření na toto sladké, nemateriální, noetické světlo. I když bylo toto světlo nadpřirozené a mimořádné – ne jako bílé světlo, ale spíše jako sklo nebo voda – stejně v tom bylo něco tak velmi přirozeného, že mne nepolekalo, ale naopak dalo velice hluboký pocit radosti. Toto světlo bylo všeobjímající a opojné, nicméně ponechalo mé pohyby pokojné a moji mysl naprosto jasnou. I když jsem byl pohlcen viděním tohoto světla, nadále jsem viděl své přirozené okolí. Mých pět smyslů dále normálně fungovalo, zatímco vedle nich začal fungovat jiný smysl – duchovní druh vidění. Ač bylo kolem poledne a slunce jasně svítilo, když začalo nemateriální světlo vyzařovat z otce Paisia, sluneční světlo vypadalo ve srovnání slabě, jako slunce pozdního odpoledne.“¹⁶

K analogickému jevu došlo v Rusku v první polovině 19. století, kdy Serafíma Sarovského navštívil N. A. Motovilov. V průběhu jejich rozhovoru došlo ke zjevení nestvořeného světla: „Tehdy mne vzal o. Serafím velmi silně za ramena a řekl mi: ‚Oba jsme teď spolu v Duchu Božím, báťuško ... Proč se na mne nedíváš?‘ Odpověděl jsem: ‚Nemohu se dívat, báťuško, protože z vašich očí vycházejí blesky. Vaše tvář je nad slunce jasnější a mé oči pálí od bolesti.‘ O. Serafím řekl: ‚Nelekejte se, vaše Bohulibosti, také vy jste prosvětlen jako já. Také vy jste teď v plnosti Ducha Božího, jinak byste nemohl ani mne vidět takového.‘ Přiklonil ke mně hlavu a tichounce mi do ucha řekl: ‚Děkujte Hospodinu Bohu za nevýslovnou milost k vám. Viděl jste, že jsem se ani nepokřičoval a jenom jsem se ve svém srdci v duchu pomodlil k Hospodinu Bohu a řekl jsem v sobě: ‚Hospodine, dej mu jasně a tělesnými očima vidět sestoupení tvého Ducha, které dáváš tvým služebníkům,

---

¹⁴ Isaac. Op. cit., s. 288 – 297.

¹⁵ FARASIOTIS, Dionysios. *The Gurus, the Young Man, and Elder Paisios*. Platina, California 2008.

¹⁶ FARASIOTIS. Op. cit., s. 258 – 259.

když se ti zalíbí zjevit se ve světle tvé velkolepé slávy.' A hle, báťuško, Hospodin v okamžení vyplnil pokornou prosbu ubohého Serafíma... Jak bychom mu neděkovali za tento nevýslovný dar pro nás oba? Takto, báťuško, Hospodin Bůh nezjevuje vždy svoji milost ani velikým poustevníkům. Této Boží milosti se zalíbilo utěšit Vaše zkroušené srdce, jako matce milující děti, na přímluvu samotné matky Boží..."¹⁷

STARECTVÍ

V úzkém slova smyslu je dar starectví osobitým darem Ducha Svatého a jako takový je pokračováním prorocké služby. Apoštol Pavel v 1. listě Korintským (14, 1, 3) napsal: „Přidržujte se lásky; snažte se horlivě o duchovní dary, více však, abyste prorokovali... Kdo prorokuje, mluví lidem ku vzdělání i potěšení i utvrzení.“ Proroci stojí hned za apoštoly (srv. Ef 4, 11; 1 Kor 13, 28) a jejich služba spočívá především ve vzdělávání, útěše a utvrzování. Právě s tímto cílem a také kvůli poučení nebo varování, předpovídají proroci budoucí události. Prostřednictvím proroka je bezprostředně zjevována Boží vůle. Prorocká služba je osobitým darem Ducha svatého. Prorok je obdařen duchovním viděním – jasnozřivostí (slov. prozorlivostí). Jako by se před ním rozhrnovaly hranice prostoru a času, svým duchovním viděním vidí nejenom události, jež se právě dějí, ale také budoucí, vidí jejich duchovní smysl, vidí duši člověka, jeho minulost i budoucnost. Takové významné povolání je nutně spojené s vysokou mravní úrovní, s čistotou srdce, s osobní svatostí. Svatost života byla vyžadována od proroka v období raného křesťanství. Služby, jež vypočítává apoštol Pavel, existovaly v církvi ve všech dobách. Apoštolská, prorocká a učitelská služba mohou být spojeny s hodností biskupa nebo kněze. Prorocké službě, spojené s osobní svatostí, se dařilo v období rozkvětu církevního života a slábla v období úpadku. Nejvýrazněji se projevovala v monastýrském starectví. Starectví mělo široký vliv i za zdmi monastýru. Starcové pomáhali nejenom mnichům, ale též laikům. Vzhledem k tomu, že byli obdařeni darem jasnozřivosti, všechny vzdělávali, utěšovali a utvrzovali, léčili nemoci duchovní i tělesné. Varovali před nebezpečími, ukazovali cestu života, zjevovali vůli Boží. Ač je starectví pokračováním prorocké služby, s tímto jménem a v této formě se objevuje až ve 4. století, společně s počátky mnišského hnutí, jako jeho vedoucí princip.¹⁸

Dar starectví je velikým Božím darem, protože pravým starcům je zjevována vůle Boží a to ve věcech zásadních i nepatrných a proto ti, kteří se k nim obracejí s čistým a upřímným srdcem, mají možnost se vyvarovat mnohých chyb, omylů, nesprávných kroků i velkých tragédií. Ze Starého zákona víme o existenci proroků, kteří ve starozákonní Církvi Izraeli působili také jako duchovní rádci – učitelé

¹⁷ Běsěda Prep. Serafíma Sarovskago o čeli Christianskoj žizni. San Francisco, California. 1968, s. 33 – 34.

¹⁸ KONCEVIČ, I. M. Optina pustyň i jeja vremja. Jordanville, N. Y. 1970, s. 7 – 8.

a vychovatelé, jimž byla zjevována Boží vůle. Tento dar existoval v Izraeli i před prorokem Samuelem – proroky byli patriarcha Abrahám i prorok Mojžíš – ale od jeho doby byli v Izraeli přítomni praví proroci až do proroka Malachiáše. Po něm, v průběhu asi čtyř set let, tento dar mizí a objevuje se opět až na přelomu staro- a novozákonního období např. u Jana Křtitele.

Ti, kteří se plně svěřili duchovnímu vedení pravého starce, prožívají osobitý pocit radosti a svobody v Pánu. Starec je přímý zprostředkovatel vůle Boží. Obecenství s Bohem je vždy spojeno s pocitem duchovní svobody, radosti a nepopsatelného pokoje v duši. Opravdové staretví, i když je založeno na naprosté poslušnosti, nezbavuje člověka svobody a radosti v Bohu, protože se nepodrobuje lidské vůli, ale vůli Boží.¹⁹

Ve starozákonním období existovali kromě pravých proroků též proroci nepraví a v novozákonním období kromě pravých starců jsou i lžistarci. Charismatický dar staretví je třeba odlišovat od běžné duchovenské služby. Díky příbuznosti těchto jevů – duchovenské služby a staretví – se může u některých nezkušených kněží objevit pokušení „zneužití moci“ – tj. přestoupit hranici duchovenské služby a pokoušet se o službu starcovskou. Zde se skrývá nebezpečí, že nenapravitelně poškodí duši svěřence. Ve falešném starcovství je vůle jednoho člověka podrobována vůli druhého a je to spojeno s pocitem útisku, sklíčenosti, malomyslnosti nebo nezdravé připoutanosti ke „starci“.

Zatímco pravý starec je vykonavatelem vůle Boží, nepravý starec sám sebou Boha zakrývá. Když se učedník plně skloní před lžistarcem, dochází v něm k záhubě osobnosti, pohřbení vůle, pokažení citu pro spravedlnost a pravdu a tak pozbývá vědomí odpovědnosti ze své skutky. V základě nepravého staretví leží nepravdivá myšlenka a tato myšlenka vyvolává duchovní slepotu. Jakmile nepravdivá myšlenka zakryje realitu (skutečnost), tehdy se více nepřijímají žádné argumenty, protože narážejí na fixní ideu, která je považována za nezvratný axiom.²⁰

¹⁹ Je zajímavé, že starec Paisios nevyžadoval od svého duchovního syna absolutní poslušnost. Srovnej: FARA-SIOTIS. Op. cit. Také velký pravoslavný svatý 20. století Jan Maximovič arcibiskup šanghajský a sanfranciský z Ruské pravoslavné církve v zahraničí nevyžadoval absolutní poslušnost. O. Serafim Rose napsal: „Vladyka Jan jemuž, jak věříme, se člověk mohl úplně svěřit, si dal přesně záležet, aby nepřijímal učedníky, ale spíše inspiroval a podporoval nezávislou práci uvnitř církve, za předpokladu růstu a vzájemné rady v rámci pravoslavné tradice. Při mnoha příležitostech jsme k němu sami šli, abychom požádali o požehnání na různé věci – např. na koupi nového dílu tiskařského vybavení. Jeho odpověď byla vždy stejná: „Nic o tisknutí nevím. Posuďte sami, co potřebujete, jestli můžete, tak to kupte a Bůh požehná vašemu úsilí. Pokud to, co děláte, je bohumilé, bude to prospívat a pokud ne, Bůh postaví do vaší cesty takové překážky, že nebudete moci pokračovat.““ In: Letters from Father Seraphim. Richfield Springs, New York 2001, s. 64 – 65.

²⁰ KONCEVIČ. Op. cit., s. 11 – 13. KONCEVIČ. I. M. Stjažáníje Dúcha Svjatágo v putjách Drévněj Rusi. Paříž 1952, s. 34 – 37.

Rozšíření vlivu starectví mezi laiky začíná velice záhy, pravděpodobně ještě v ranném období ustanovení mnišství. Ke starcům chodili laikové obcházejíce své pastýře. V církvi se monastýrská disciplína pokání rozšířila díky její poměrně lehkosti a přednosti před církevní. Raná církev podrobovala viníky za určitý závažný hřích nejprve odloučením od sv. přijímání a dále veřejnému pokání. Starec po vyslechnutí zpovědi kajícího ihned uklidňoval jeho svědomí a dával epitimii poměrně lehčí, než byla ta církevní – svazoval a rozhřešoval. Časem na celém Východě vytlačila monastýrská zpověď církevní, kterou vykonávala bílá hierarchie na základě kánonů a monastýrští starcové se stali zpovědníky. V 9. století byli monastýrští starcové, často nemající kněžskou hodnost, uznáni konstantinopolským patriarchou Nikiforem Vyznavačem, za legitimní vykonavatele tajiny pokání zároveň s biskupy a kněžími. V průběhu 10. až 12. století tajná zpověď definitivně převládla a vytlačila veřejnou zpověď a pokání podle kánonů.²¹

V daleké minulosti nebylo pohlíženo na sakramentální zpověď (svatá tajina pokání) jako na jediný a nevyhnutelný prostředek pro odpuštění hříchů, jichž se člověk dopustil po křtu. Zpověď a pokání byly pouze jedním z mnoha způsobů očistění od hříchů. Například Jan Zlatoústý uvádí pět způsobů: 1) veřejná zpověď, 2) pláč o hříších, 3) pokora, 4) almužna – královna ctností, 5) modlitba.²²

ZÁVĚR

Paios se narodil ve zbožné řecké pravoslavné rodině ve Farase v Kappadokii v Malé Asii. Křesťanství v Malé Asii má kořeny v apoštolské době a oblast Kappadokie je známa též díky svatým kappadockým Otcům. I po pádu Konstantinopole a v průběhu dlouhých století turecké nadvlády se zde uchovala tradiční pravoslavná hesychastická spiritualita. Již v patnácti letech se starci Paisiovi dostalo vidění Krista ve slávě – to znamená, že dosáhl theóse v tomto mladém věku. Prožitek theóse má mnoho stupňů a nejvyšší míra theóse dosažitelná v tomto životě je spojená s událostí Letnic, kdy apoštolové a učedníci Kristovi, kteří byli aktivními účastníky této události, dosáhli plného duchovního uzdravení, byli uvedeni do veškeré pravdy o Bohu a dostalo se jim daru nesobecké lásky. K theósi dochází v kontextu druhého stupně theória, jenž je spojen s viděním nestvořeného božského světla. Člověk se sjednocuje s Bohem a vidí Boha v Bohu: „... v světle tvém světlo vidíme.“ Ž 36, 10. Prožitek theóse je v tomto životě vždycky dočasný. Může trvat krátkou dobu až hodiny, dny, měsíce, ale poté se člověk vrací na stupeň osvětlení nús spojený s neustálou noetickou modlitbou. Paisios, když žil na Sinai, měl

²¹ KONCEVIČ. Optina pustyň... Op. cit., s. 17 – 18. Srovnej také: KRIVOŠEJN, Vasilij – arcibiskup. Prepodobnyj Simeon Novyj Bogoslov 949 – 1022. Paris: Ymca – Press, 1980, s. 115 – 128.

²² KONCEVIČ. Op. cit., s. 16, pozn. 8.

neustálou noetickou modlitbu v srdci, která nepřestávala ani ve spánku. Osvícení nús spojené s neustálou noetickou modlitbou je prvním stupněm theória. Starec Paisios ale nejednou dosahoval též druhého stupně theória – theóse, jak tomu bylo např. v září 1992.²³

Athanasios Alexandrijský řekl, že se Bůh stal člověkem, aby se člověk mohl stát bohem.²⁴ Člověk, jenž dosáhl theóse, se stává bohem z milosti. Podle orthodoxní antropologie se člověk stává plně člověkem a lidskou osobou právě při zbožštění – theósi.²⁵

Starci Paisiovi se podařilo v synergii – spolupůsobení Boží milosti a lidské svobodné vůle dosáhnout cíle křesťanského života – sjednocení s Bohem – theóse a protože se stal bohem z milosti, mohl účinně pomáhat mnoha lidem, kteří se k němu obraceli.

Orthodoxní křesťanství vstoupilo do římské říše jako metoda terapie, jako způsob léčení celého člověka s mocí a silou, která není z tohoto světa. Pán Ježíš Kristus, hlava svého těla církve tohoto boholidského organismu, kde dochází k uzdravení, je alfou a omegou – počátkem a koncem. Syn Boží, skrze něhož vše učiněno bylo, vedl a vychovával lidstvo ve starozákonním období, je to on, jenž se vtělil, vykoupil a spasil lidstvo, na konci tohoto věku pak přijde znovu soudit živé a mrtvé a jeho království nebude mít konce.

To, že ve složitém 20. století mohl existovat starec Paisios je dalším důkazem, že orthodoxní křesťanství neztratilo nic ze svého významu ani ze své síly a moci schopné uzdravovat, obrozovat, sjednocovat s Bohem jednotlivce i celé národy, tedy ty, kteří si to přejí. Křesťanství tak zůstává naději i výzvou pro tento svět.

---

²³ Srovnej: ROMANIDES, John S. – Protopresbyter. *Patristic Theology*. The Dalles, Oregon: Uncut Mountain Press, 2008, s. 71 – 78, 167 – 175.

²⁴ *De incarnatione Verbi*, cap. 54, P. G., t. 25, 192 B.

²⁵ Srovnej: Hierotheos, Metropolitan. *The Person in the Orthodox Tradition*. Levadia, Řecko, 1999, s. 79, 149.